

Lesmateriaal

Onderhandelingsspel over coalitievorming

'Als puntje bij paaltje komt, zie je niks terug van de verkiezingsbeloften. Ze belazeren je waar je bij staat. Zakkenvullers en ze zitten er voor hun eigen!'. Dat was volgens een leerling het resultaat van coalitievorming. Een goed gefundeerde mening? Napraten van opvattingen van thuis? Meestal blijkt het zicht op de noodzaak van compromissen beperkt. Om het proces van onderhandelen en compromissen sluiten bij coalitievorming inzichtelijker te maken, ontwikkelde ik een kort en simpel onderhandelingsspel. Het spel bleek een prima aanvulling op reguliere lessen over de landelijke- en gemeentelijke verkiezingen. De spelregels zijn naar wens aan te passen en de verdere invulling wordt aan de docent overgelaten.

Ronde 1 - Waar zou jij je voor willen inzetten?

Laat de leerlingen een lijst samenstellen van ten minste tien standpunten waarvoor zij zich persoonlijk willen inzetten. Met een korte beschrijving maken ze duidelijk wat ze willen en hoe ze denken dat te realiseren. Docenten kunnen zelf vijf verplichte thema's opgeven waarover de standpunten moeten gaan: jeugdcriminaliteit, milieu, veiligheid, sport en spel, bezuinigingen, 'het hete lokale hangijzer', enzovoorts. Een voorbeeld: 'Milieu: ik wil me actief inzetten om de CO²-uitstoot in de gemeente te verminderen'.

Een variant

Docenten kunnen enige verdieping aanbrengen door prijskaartjes met een gelimiteerd budget aan de standpunten te hangen met een gelimiteerd budget. Stel dat de prioriteitenlijst een tot en met tien direct in miljoenen worden vertaald. De hoogste prioriteit met waardering tien wordt dan 10 miljoen euro. In totaal kan de gemeente 55 miljoen euro uitgeven. Partij A zegt: 'Veiligheid 10 miljoen euro!', partij B zegt: 'Veiligheid 6 miljoen euro'... Stel het compromis wordt 8 miljoen euro. De opdracht aan partij B is vervolgens om ergens anders in de onderhandelingen 2 miljoen euro te vinden.

Ronde 2 - Waarvoor kun je je samen sterk maken?

Formeer kleine groepen van ten minste vier leerlingen. Geef elke groep een partijnaam. Uit de veertig standpunten kiest de groep tien partijstandpunten. De partij kan er ook voor kiezen om samen nieuwe of aangepaste standpunten te formuleren. Het gaat in deze fase om de uiteindelijke tien partijprogrammastandpunten die de leerlingen in de onderhandelingen gaan verdedigen. Elke groep presenteert de punten met een korte toelichting. Een voorbeeld: 'Milieu: de partij gaat zich actief inzetten om de CO²-uitstoot in de gemeente te verminderen. De gemeente moet ten minste tien windmolens plaatsen. Ook worden op daken van de gebouwen zonnecollectoren geplaatst. De opgewekte stroom is bestemd voor de openbare gemeentelijke gebouwen en de straatverlichting'.

Ronde 3 - Welk belang hechten we aan onze standpunten?

De tien partijprogrammastandpunten worden op kaartjes geschreven. Op de achterkant van het kaartje geeft de partij aan welk waardering zij aan het standpunt geven. De waardering wordt uitgedrukt in een getal van 1 tot en met 10, waarbij de 1 staat voor de laagste waardering. In afwachting van de volgende opdracht worden de kaartjes, met de standpunten naar boven, in willekeurige volgorde op een stapeltje gelegd. Het is belangrijk dat de overige partijen niet weten welke waardering er aan de standpunten is gegeven. Zo kan een partij met enig theater toegeeflijk zijn bij dat ene standpunt met een lage waardering om vervolgens bij het volgende standpunt de winst te pakken. In de volgende ronde gaat het om de onderhandelingsstrategieën, het toneelspel en bluffpoker.

(voorkant)

Standpunt partij A:

Milieu: de partij gaat zich actief inzetten om de CO²-uitstoot in de gemeente te verminderen. De gemeente moet ten minste 10 windmolens plaatsen. Ook worden er op de daken van de gebouwen zonnecollectoren geplaatst. De opgewekte stroom is bestemd voor de openbare gemeentelijke gebouwen en de straatverlichting.

(achterkant)

Standpuntwaardering partij A:

8

Ronde 4 - Waar kunnen we samenwerken?

De opdracht aan twee partijen is om tot een coalitieakkoord met tien standpunten te komen. Die standpunten worden samengesteld uit de eigen partij-programmapunten van partij A en partij B. Wanneer een standpunt van een partij volledig wordt overgenomen, wint de partij de punten die ze aan het standpunt heeft gegeven. De andere partij krijgt dan niets. Het standpunt voor het regeerakkoord wordt op een nieuw kaartje geschreven. Daarop wordt een aantekening gemaakt: 'Partij X: volledige punten' en 'Partij Y: geen punten.' In veel gevallen zullen de partijen voor een compromis kiezen. Dat kan wanneer standpunten gedeeltelijk overeenkomen of twee standpunten kunnen worden samengevoegd. In het

geval van een compromis moeten beide partijen de punten verdelen, overeenkomstig de bijdrage aan het compromis: 'Partij X: de helft van de punten' en 'Partij Y: de helft van de punten..' In sommige gevallen kan dit ook een vierde of een derde zijn. Bij het formuleren van een compromis of de toedeling van de punten zal de docent af en toe hulp moeten bieden. Meestal gaat het om een interpretatieprobleem. Deze procedure wordt herhaald totdat beide partijen tot een volledig regeerakkoord van tien standpunten zijn gekomen. De leerlingen leggen de kaartjes die tot het compromis hebben bijgedragen onder het kaartje van het regeerakkoord. Zo weten de partijen welke partijstandpunten tot het regeringsstandpunt hebben bijgedragen en wat de uiteindelijke score bij de puntentelling wordt. Om het *free rider*-effect tegen te gaan kan de docent ervoor kiezen om met één leerling van elke partij te werken. Zo gaat iedere leerling afzonderlijk de onderhandeling aan met iemand uit een andere partij. Denk eraan dat iedere leerling dan wel eigen kaartjes heeft met de standpunten en de waardering van de partij.

Standpunt partij A
(Waardering: 8)

Regeerakkoord
Compromisstandpunt 1

Score partij A = 4

Standpunt partij B
(Waardering: 6)

Partij A helft van de punten
Partij B helft van de punten

Score partij B = 3

Ronde 5 - Mijn belofte scoort

In deze ronde kunnen van beide partijen de scores worden uitgerekend. De kaartjes worden omgedraaid. Vaak gaat het om een compromis, omdat men uiteindelijk toch een deel van de standpunten gerealiseerd wil zien; al was het maar om een paar punten te kunnen scoren (geen bijdrage is geen punten). Wanneer partij X tien punten aan het oorspronkelijke standpunt gaf, maar dit standpunt voor ongeveer de helft herkenbaar is in het compromis, dan krijgt partij X vijf punten. Halve punten mogen daarbij tot een hele punt worden afgerond. De punten worden per partij opgeteld. De partij met de hoogste score heeft uiteindelijk het spel het beste gespeeld.

Ronde 6 - Ook jullie belofden van alles!

In totaal kunnen er 55 punten worden behaald. Dat lukt alleen wanneer alle standpunten volledig overeenkomen of wanneer beide partijen de standpunten van één partij overnemen. Beide situaties zullen zich niet vaak voordoen. Alle partijen moeten water bij de wijn doen, wil men de eigen standpunten (deels) gerealiseerd zien. Wie minder dan 55 punten haalt heeft meer beloofd te willen doen dan uiteindelijk zal gebeuren: 'Ze beloven van alles!' ◀

Radboud Burgsma